

اگرچه نیت خوبی است زیستن ...
اما خوشا که دست به تصمیم بهتری بزنیم!

 www.konkursara.com

 ۰۲۱۵۵۷۵۶۵۰۰

دانلود بهترین جزوات در

کنکورسرا

کنکورسرا

مرجع تخصصی قبولی آزمون فرهنگیان و آزمون استخدامی آموزش و پرورش

درس نهم: پیشینه علوم اجتماعی در جهان اسلام

✓ منزلت علم در اسلام:

۱. در اسلام **علم** مهمترین ارزشها است. ۲. از **علم** به عنوان هدف آفرینش یاد شده است. ۳. **علم** علت برتری انسان بر فرشتگان معرفی شده است. ۴. انسان به سبب **علم** خلیفه خداوند در زمین است. ۵. قرآن کریم کتاب **علم** است. ۶. پیامبران برای تعلیم و تربیت آدمیان مبعوث شده اند.

✓ آیا در اسلام یادگیری همه علوم ضروری دانسته می شود؟

خیر ☞ آموختن برخی علوم مانند **سحر و جادو** در اسلام منع شده است و دانستن برخی علوم دیگر (**علوم نافع**) ضروری دانسته شده است.

✓ دیدگاه رهبر انقلاب اسلامی ایران (آیت الله خامنه ای) درباره ضرورت علم و دانش در کشور:

☞ **دانش** آشکارترین وسیله عزت و قدرت یک کشور است.

☞ **دنیای غرب** به برکت دانش توانست برای خود ثروت و قدرت فراهم کن که بدون بنیان اخلاقی و اعتقادی بوده است

☞ کشور نیازمند **جوشاندن چشمه دانش** است (نه سوء استفاده از دانش)

☞ اکنون دو دهه است **رستاخیز علمی** در کشور آغاز شده است و ایران را به **رتبه شانزدهم جهان** رسانیده است

☞ اما این راه طی شده **فقط یک آغاز** بوده است و ما هنوز از قله های دانش جهان عقبیم و باید به آن برسیم.

✓ انواع علوم نافع

۱. علوم **ابزاری** (علوم پزشکی، علوم فنی و مهندسی، علوم پایه) ☞ تامین نیازهای روزمره جامعه اسلامی

۲. علمی که درباره استفاده از علوم ابزاری و اهداف و آرمان ها و ارزشهای انسانی صحبت می کند

۳. علمی که درباره حقیقت انسان و آغاز و انجام او سخن می گوید (علم به نفس، علم توحید، علم به مبدا و معاد) ☞ **نافع ترین علم**

۴. **علم به جامعه و تاریخ** (علوم اجتماعی) ☞ به شرطی که به قصد درس آموختن از رفتار گذشتگان و شناخت قوانین اجتماعی و به کار بردن آن قوانین باشد

سئوالات مربوط به مبحث علوم نافع:

❖ کدام یک از علوم نافع نیازهای روزمره جوامع اسلامی را تامین می کند؟ علوم ابزاری مانند علوم پزشکی، فنی و مهندسی و علوم پایه

❖ **نافع ترین علم کدام است؟** درباره حقیقت انسان و آغاز و انجام او سخن می گوید (علم به نفس، علم توحید، علم به مبدا و معاد)

❖ **علوم اجتماعی (علم به تاریخ و جامعه) چه هنگامی می تواند جزء علوم نافع باشد؟** به شرطی که به قصد درس آموختن از رفتار گذشتگان و شناخت قوانین اجتماعی و به کار بردن آن قوانین باشد

پخوانیم و بدانیم

چرا در اسلام علوم نافع به علوم ابزاری محدود نمی گردد؟

علوم ابزاری به روش های حسی و تجربی محدود است اما علمی که درباره آغاز و پایان زندگی انسان یا ارزش های او مانند عدالت و ... سخن می گوید از روش های عقلانی و وحیانی بهره می گیرد. بنابراین علوم نافع به علوم ابزاری محدود نمی گردد

✓ قرآن کریم به چه جنبه هایی از زندگی انسان توجه دارد؟

۱. توصیف جوامع ⇐ پاسخ به اینکه در جوامع چه می گذرد؟
۲. تبیین جوامع ⇐ چرایی ایجاد پدیده ها
۳. نقد و ارزیابی جوامع
۴. ترسیم جامعه آرمانی
۵. بیان سنت های الهی ⇐ قوانین حاکم بر تداوم و تغییر جوامع و امت های مختلف
۶. بررسی و ارزیابی انتقادی فرهنگ های مختلف و امت های گذشته

قرآن در ارزیابی انتقادی جوامع و فرهنگ های گذشته:

رفتار **عاقلانه** آنها را تأیید می کند و رفتار **جاهلانه و سفیهانه** آنها را انتقاد می کند

✓ ویژگی های جامعه آرمانی در قرآن

- ☎ در آن به عدالت و قسط رفتار می شود
- ☎ فرهنگ حق دارد
- ☎ در آن به کسی ظلم نمی شود و قصد ظلم به دیگر جوامع را ندارد
- ☎ در برابر ظلم دیگران مقاومت می شود و ظلم را نمی پذیرد
- ☎ تا آنجا که بتواند به ستم دیدگان و مستضعفان جهان یاری می دهد

قرآن کریم سنت های اجتماعی متعددی را به معرفی می کند و آنها را ..... می نامد (سنت های الهی)

فارابی - ابن خلدون - ابوریحان بیرونی از جمله اندیشمندان حوزه علوم اجتماعی که آثار مهمی از خود به جا گذاشته اند

فارابی علوم اجتماعی را زیر مجموعه علوم انسانی می داند و آن را علم مدنی می نامد

✓ فارابی چگونه جوامع مختلف را به انواع مختلف تقسیم کرده است؟

روش ⇐ بررسی جوامع خود و گذشته + استدلال عقلی
ملاک ⇐ نوع علم، اندیشه، فرهنگ و رفتاری که دارند

مدینه فاضله:

بر محور علم سازمان یافته است
 جامعه آرمانی فارابی است
 علم به علوم تجربی محدود نمی شود
 علوم عقلانی و وحیانی را در بر می گیرد

مدینه جاهله:

از علوم عقلی بی بهره اند
 علوم ابزاری در این جامعه وجود دارد
 علمی که از ارزشها، آرمانها و حقیقت زندگی سخن بگوید وجود ندارد

مدینه ضاله:

از انحراف نظری از مدینه فاضله به وجود می آید
 نظرات علمی پذیرفته شده در مدینه فاضله تحریف می شود
 آرمانها و ارزشهای غیرعقلانی، عقلانی معرفی می شوند

مدینه فاسقه:

از انحراف عملی از مدینه فاضله به وجود می آید
 مردم علوم عقلانی و وحیانی (حقیقت و عدالت) را می شناسند
 اما از علوم عقلانی و وحیانی بهره نمی برند و به حقیقت عمل نمی کنند

فارابی با نگاه انتقادی به جوامع زمان خود می نگرد و آن جوامع را مدینه فاسقه یا ضاله می داند

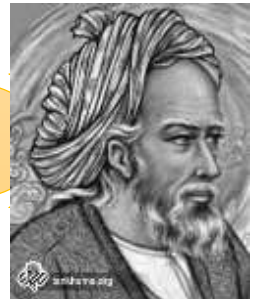
✓ علم مدنی فارابی از کدام ظرفیت های علوم اجتماعی برخوردار است؟

- ☎ توصیف و فهم کنش ها و ساختارهای جوامع مختلف
- ☎ تبیین (علت یابی) واقعیت های اجتماعی و بررسی تحولات آنها
- ☎ داوری علمی هنجارها و ارزشها و رویکرد انتقادی به جامعه خود و دیگران
- ☎ تجویز بایدها و نبایدها برای زندگی اجتماعی و سخن از هنجارها، رفتارها و سبک زندگی کنش گران

با نگاهی تبیینی

کتاب تجارب الامم را
در هشت جلد تالیف کرد

ابن مسکویه

اثر ابوریحان: تحقیق مال الهند (k1400)

- با روش تجربی و تفهیمی ← فرهنگ جامعه هند را توصیف کرد
- با روش عقلی ← به ارزیابی انتقادی فرهنگ هند پرداخت
- عامل دشواری فهم معارف هندیان ← پیچیدگی زبان و خط هندی و به نظم درآوردن متون علمی به دلیل مصون ماندن از تحریف
- علت وجود کاست ها یا طبقات در جامعه هند ← باورهای دینی هندوها (خداوند جهان را طبقه بندی شده آفریده است)

ابوریحان

ابن خلدون

❖ **ابن خلدون به دنبال شناخت چه بود؟**

با تأثیرپذیری از قرآن به دنبال شناخت سنت های الهی بود

❖ **چرا ابن خلدون از جامعه آرمانی سخن نگفت؟**

او به روش عقلانی توجه چندانی نداشت و از روش حسی و تجربی استفاده می کرد و بنابراین از جامعه آرمانی سخن نگفت

❖ **ابن خلدون چه چیزی را عامل شکل گیری جوامع می داند؟ با چه روشی؟**

با استفاده از تجربه تاریخی جوامع پیرامون خود عصبیت را عامل شکل گیری می داند.

❖ **ابن خلدون علوم اجتماعی خود را چه می نامد؟ علم عمران**

❖ **چرا غربی ها ابن خلدون را بیشتر از سایر متفکران مسلمان می شناسند؟ (k1400)**

زیرا روش او در علوم اجتماعی مشابه روشی است که ۴۰۰ سال بعد کنت در جامعه شناسی تبیینی به کار گرفت

بسیار مهم: انواع معانی عقل (k1400)

معنای خاص

قوه ای است که انسان به کمک آن حقایق و قواعد جهان را می شناسند و آن را فقط برای نوع خاصی از تفکر به کار می بریم

معنای عام

هرگونه تلاش ذهنی و فکری که هم عالمان در دانش علمی و هم عموم مردم در دانش عمومی از آن بهره می برند

۱. عقل ابزاری (تجربی) ← جامعه شناسی تبیینی (اثباتی)

دانش درباره پدیده های طبیعی و مادی / روش: حسی و تجربی / هدف: پیشبینی و کنترل پدیده های اجتماعی / مثال: اصل انقباض و انبساط فلزات در علوم طبیعی - عوامل مهاجرت در جمعیت شناسی

۲. عقل تفسیری ← جامعه شناسی تفهیمی

دانش فهم و تفسیر پدیده های معنادار (کنش انسانی) / روش: تفهیمی / هدف: فهم دیگران و ارتباط با آنها یا معنا بخشی و انسجام بخشی به زندگی اجتماعی / مثال: معنای برخاستن یک فرد در جمع

۳. عقل انتقادی ← جامعه شناسی انتقادی

دانش ارزیابی و داوری ارتباطات و مناسبات انسانی / روش: داوری ارزشی و انتقادی / هدف: داوری انتقادی جوامع و رسیدن به وضعیت مطلوب / مثال: ارزیابی وضعیت عدالت و آزادی در روابط انسانی

عقل عملی:

واقعیتهایی که با آگاهی و اراده انسان به وجود می آیند (آرمان ها و ارزش ها) را شناسایی می کند
عقل عملی و اجتماعی
مثال: خوبی عدالت و بدی ظلم
مثال جمله: هرگز جامعه ای بدون تامین میزانی از عفت، شجاعت و ... روی سعادت دنیوی و اخروی را نمی بیند

عقل نظری:

واقعیتهای مستقل از آگاهی و اراده انسان را شناسایی می کند
فلسفه، ریاضیات و طبیعیات
مثال: قانون علیت در فلسفه / قانون جاذبه زمین در فیزیک
مثال جمله: در طبیعت و جامعه هیچ رخدادی خود به خودی و بدون علت رخ نمی دهد

عقل انتقادی

در سخن گفتن با دیگری، از زبان خود برای اصلاح یک رابطه ظالمانه استفاده کنیم.

عقل تفسیری

در سخن گفتن با دیگری، از زبان خود برای شناخت یکدیگر، تفاهم و تعامل استفاده می کنیم.

عقل ابزاری

در سخن گفتن با دیگری، از زبان خود برای ترغیب او به انجام کاری که من می پسندم استفاده می کنم.

جدول مهم